

การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 7 : ไม่ติดตำรา Application of Work Principles 7 of King Rama IX : Not Adhering Strictly to Textbooks

ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์
Chairoj Nopchalerroj
มูลนิธินพเฉลิมโรจน์
Nopchalerroj Foundation
Email : win@chairoj.net

Received: July 4, 2024; Revised: July 30, 2024; Accepted: July 30, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 7 คือ ไม่ติดตำรา ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการนำหลักการทรงงานข้อนี้ไปประยุกต์ใช้ มีดังนี้ 1) ตั้งคำถามเพื่อระบุปัญหา สาเหตุ และสมมติฐาน 2) สำรวจหรือระดมความคิด 3) วิเคราะห์และประเมินข้อมูล 4) เลือกวิธีการ แก้ปัญหา 5) ลงมือปฏิบัติ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ “กระบวนการคิดนอกกรอบ หรือการคิดนอกตำรา” อธิบายได้ว่า คนที่คิดนอกกรอบได้ต้องเน้นในหลักการ ต้องลงมือปฏิบัติเพื่อให้รู้ ด้วยตนเองว่าสิ่งที่คิดนั้นผิดหรือถูก ทำได้หรือทำไม่ได้ ถ้าลองทดสอบดูแล้วเห็นว่าผิดพลาดหรือทำไม่ได้ ก็ให้ปรับปรุงพัฒนาแก้ไข ค้นหาหนทางใหม่ ๆ จนกว่าจะเจอหนทางที่ใช้ แต่ถ้าลองทดสอบดูแล้วเห็นว่า ถูกต้องหรือทำได้ก็ให้พัฒนาต่อยอดสิ่งทำให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ประโยชน์ ของการประยุกต์ใช้หลักการข้อนี้ก็คือ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เกิดการพัฒนาคน พัฒนางาน พัฒนา องค์กร เพิ่มประสิทธิภาพและทำให้เกิดประสิทธิผลที่สร้างสรรค์และเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้, หลักการทรงงานข้อที่ 7, ไม่ติดตำรา

Abstract

This academic article aims to study the Application of Work Principles 7 of King Rama IX : Not Adhering Strictly to Textbooks. The analysis found that the approach to applying this principle can be outlined as follows : 1) Ask questions to identify problems, causes, and hypotheses; 2) Explore or brainstorm ideas; 3) Analyze and evaluate data;

4) Select problem-solving methods; and 5) Take action. The new knowledge gained from this study is the "out-of-the-box thinking process." It can be explained that individuals who can think outside the box must be well-grounded in principles and must take action to learn for themselves whether their ideas are right or wrong, feasible or not. If testing reveals errors or infeasibility, they should improve and seek new ways until they find the right path. However, if testing shows correctness or feasibility, they should further develop the work to enhance its efficiency and effectiveness continuously. The benefits of applying this principle include promoting creativity, developing people, improving work, advancing organizations, increasing efficiency, and creating productive outcomes that contribute to the holistic development of quality of life.

Keywords : Application, Work Principles 7 of King Rama IX, Not Adhering Strictly to Textbooks

บทนำ

การไม่ยึดตำรา (Not Adhering Strictly to Textbooks) เป็นหัวใจสำคัญของหลักการทรงงานที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ หรือที่เรานิยมเรียกว่า “การคิดนอกกรอบ” นั่นเอง

การคิดนอกกรอบนั้น ผู้คิดจะต้องแม่นในกรอบเสียก่อน ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นเพียงการคิดมั่ว ๆ คาดเดาอย่างไร้ทิศทาง หรือคิดอย่างสะเปะสะปะ เป็นไม่หลักปักชีเลน ไม่สามารถทำให้สิ่งที่คลุมเครือกลายเป็นความชัดเจนที่สามารถเข้าใจได้จริงในเชิงปฏิบัติ

การไม่ยึดตำรานั้น ตัวเราต้องมีความเอื้อในเรื่องของการเรียนรู้ตำราอย่างมั่นคงซ้ำซ้อนในเรื่องต่าง ๆ เสียก่อน ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ คือ รู้กรอบ รู้แบบแผน รู้ระเบียบ ขั้นตอน (protocol) ตลอดจนวิธีการกรองข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ได้จริง เมื่อเรียนรู้แล้วก็สามารถเอามาติดต่อได้ สามารถสร้างระบบการเรียนรู้ของตนเองได้ (ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์, 2564)

หลังจากนั้นจึงนำมาย้อนคิดหรือดัดแปลง (invent) สิ่งที่มีอยู่ตลอดเวลาด้วยวิธีคิดเชิงวิภาษวิธีดังที่กล่าวมาแล้ว จึงจะเกิดการสร้างสรรค์ (creative) การสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นเป็นทั้งความคิดและแรงบันดาลใจ แรงบันดาลใจที่เกิดขึ้นทำให้เรามีความเพียร มีพลังในการศึกษาเรียนรู้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ลงมือกระทำซ้ำแล้วซ้ำอีก ยิ่งเรียนรู้ยิ่งลงมือทำยิ่งเกิดแรงบันดาลใจ แรงบันดาลใจที่เต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์นี้จะเป็นส่วนสำคัญของการสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นอย่างไม่รู้จบ ผลที่เกิดขึ้นคือความสุขทั้งก่อนลงมือทำ ขณะที่ทำ และช่วงที่เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรมแล้ว

ขั้นตอนการคิดด้วยหลักการ “ไม่ยึดติดตำรา” จะเกิดขึ้นหลังจากที่ได้ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบมาแล้ว (ตามหลักการทรงงานข้อที่ 1) สิ่งที่ต้องทำต่อไปคือ การนำสิ่งที่ศึกษามาปฏิบัติเพื่อเรียนรู้ในขณะปฏิบัติก็มีการสังเกต มีการคิดซ้ำ ๆ คิดทุกวัน คิดบ่อย ๆ และปฏิบัติซ้ำบ่อย ๆ ทั้งในส่วนทางเลือกเดิม

และทางเลือกใหม่ที่เกิดขึ้นจากการคิด เพื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่ศึกษามาวาระหว่างการปฏิบัติและการศึกษา ภาวทฤษฎีมีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร เพื่อให้เกิดทักษะ (skill) ทั้งด้านการคิดและการปฏิบัติ คือ สามารถทำได้ ทำเป็น ทำจนคล่องแคล่ว รู้หลักการระเบียบแบบแผน ขั้นตอนต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงสิ้นสุดการทำงาน

หลังจากที่ทดลองทำอย่างเต็มกำลังจนเกิดความชำนาญในงาน รู้ระบบ กลไก และขั้นตอนต่าง ๆ แล้ว ก็ให้เริ่มนำสิ่งที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำนี้มา “ตรึกตรอง” ด้วยกระบวนการ “ย้อนคิด” (rethink) เพื่อหาทางดัดแปลงกระบวนการเดิม ๆ ให้ดียิ่งขึ้น

การ “ย้อนคิด” เพื่อให้ได้คำตอบใหม่ เบื้องต้นต้องใช้วิธี “การทำให้เป็นคำถาม”

การมีคำถาม (question) กับการทำให้เป็นคำถาม (questionnaire) นั้นต่างกัน การมีคำถาม เป็นเพียงการตั้งคำถามขึ้น ๆ ที่ไม่ต้องใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์เลย เช่น ถามว่า นี่อะไร (What is this?) ผู้ที่ตอบอาจตอบว่า นี่คือพัดลม ผู้ที่ถามก็ได้แต่จำว่ามันชื่ออะไร ซึ่งแตกต่างจากการทำให้เป็นคำถาม ที่ถามด้วยคำว่า ทำไม (Why) เช่น ทำไมพัดลมถึงสาย, ทำไมมันถึงสายไปซ้ายที่ ขวาที่, ทำไมไม่สายขึ้นบน ลงล่าง หรือหมุนรอบ ๆ เป็นต้น ผู้ตอบคำถามจำเป็นต้องมีการอธิบายให้เกิดความเข้าใจ ความเข้าใจนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นจากการจำ แต่ต้องมีการประมวลผลด้วยการวิเคราะห์จึงจะเข้าใจและอธิบายได้ ยิ่งถ้ายกตัวอย่าง ให้เห็นชัดได้ ก็ยิ่งแสดงถึงความเข้าใจในระดับลึก และถ้ายังสามารถอธิบายเรื่องที่เข้าใจยากให้เข้าใจ ได้ง่าย ก็ยิ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้นไปอีก

การวิเคราะห์เป็นเครื่องมือแรกเริ่มในการ “ย้อนคิด” เพื่อตอบคำถามว่าทำไมสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่ หรือสิ่งทำอยู่ถึงเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เมื่อทำเรื่องนี้ให้กระจ่างได้แล้ว ก็สามารถหาวิธีการ (how to) ในการสร้าง ปรับปรุง หรือดำเนินงานแบบใหม่ ๆ ต่อไป (เมธา หริมเทพาธิป, 2559)

ดังนั้น คนที่คิดนอกกรอบได้ต้องแนบในหลักการ ต้องลงมือปฏิบัติเพื่อให้รู้ด้วยตนเองว่าสิ่งที่คิด นั้นผิดหรือถูก ทำได้หรือทำไม่ได้ ถ้าลองทดสอบดูแล้วเห็นว่าผิดพลาดหรือทำไม่ได้ก็ให้ปรับปรุงพัฒนา แก้ไข ค้นหาหนทางใหม่ ๆ จนกว่าจะเจอหนทางที่ใช่ แต่ถ้าลองทดสอบดูแล้วเห็นว่าถูกต้องหรือทำได้ ก็ให้พัฒนาต่อยอดสิ่งที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

คำอธิบายจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เกี่ยวกับหลักการทรงงานข้อที่ 7 คือ ไม่ติดตำรา ได้แก่ การพัฒนาตามแนวพระราชดำริของ พระองค์ มีลักษณะของการพัฒนาที่อ่อนโยนและกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสภาพ ของสังคม จิตวิทยาแห่งชุมชน “ไม่ติดตำรา” ไม่ผูกมัดติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับ สภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่แท้จริงของคนไทย (สำนักงาน กปร., 2559)

หลักการทรงงานข้อนี้มีวิธีคิดที่น่าสนใจต่อการนำมาวิเคราะห์ ประเมินค่า สู่การประยุกต์ใช้ อย่างเป็นขั้นตอน (เมธา หริมเทพาธิป, 2559) ในการศึกษาที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำเสนอหลักการ ทรงงานข้อที่ 1 ได้แก่ การศึกษาอย่างเป็นระบบ (ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์, 2567ก) ข้อที่ 2 ได้แก่ ระเบิด จากข้างใน (ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์, 2567ข) ข้อที่ 3 ได้แก่ แก้ปัญหาที่จุดเล็ก (ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์, 2567ค) ข้อที่ 4 ได้แก่ ทำตามลำดับขั้น (ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์, 2567ง) และข้อที่ 5 (ภูมิสังคม)

(ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์, 2567จ) มาแล้ว จนถึงหลักการทรงงานข้อที่ 6 (องค์รวม) (ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์, 2567ฉ) ขั้นตอนต่อไปก็คือ ไม่ติดตำรา เพื่อให้เกิดการสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างทันยุคทันสมัย ทันเหตุการณ์ และเกิดประโยชน์สูงสุด (ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์, 2565)

ดังนั้น ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 7 : ไม่ติดตำรา เพื่อวิเคราะห์แนวคิดและตีความเชิงปรัชญา สร้างความเข้าใจต่อหลักการทรงงานข้อนี้ไปสู่การเสนอเทคนิคการประยุกต์ใช้ต่อไป

วิเคราะห์แนวคิดและตีความเชิงปรัชญา

ไม่ติดตำราคืออะไร? สามารถตีความว่า “ไม่ติด” ในที่นี้คือ “ไม่ยึดมั่นถือมั่น” (detachment) ในสิ่งเดิม หรือเพียงแต่ยึดเหนี่ยว แต่ไม่ยึดติด กล้าที่จะออกนอกกรอบ นอกตำรา ทั้งในส่วนของ การวางใจ (เจตนา) การคิด และการปฏิบัติ หากสิ่งเดิมไม่สามารถแก้ปัญหาหรือทำให้เกิดการพัฒนา เป็นอุปสรรคต่อการสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา (โดยธรรม)

ส่วนคำว่า “ตำรา” หมายถึง สิ่งเดิม ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อหรือทฤษฎี กระบวนทรรศน์หรือปรัชญา (Paradigms or Philosophy) หลักการ (principle) วิธีการ (how to) กระบวนการ (protocol) ทฤษฎี (Theory) รูปแบบหรือกรอบแนวคิด (Pattern) โครงสร้าง (Structure) ประสบการณ์ (Event) ตลอดจนการยึดมั่นถือมั่นความรู้ในตัวบุคคลที่คุ้นเคยและ/หรือครูบาอาจารย์ของเรา

หลักการนี้ไม่ได้ตำหนิว่า “สิ่งเดิม” เป็นสิ่งที่ไม่ดี และไม่ได้บอกว่า บุคคลที่เราเชื่อถือหรือครูบาอาจารย์ของเราสอนผิด คิดผิด แต่การคิดนอกตำรานั้นจะเกิดขึ้นในกรณีที่ “สิ่งเดิม” ไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ณ เวลาปัจจุบัน หรือไม่สามารถพัฒนาให้ดีขึ้นกว่านี้ได้แล้ว บางครั้งเกิดจากยุคสมัยที่เปลี่ยนไป หรือบริบทที่เปลี่ยนแปลง หลักคิดและหลักปฏิบัติบางอย่างอาจใช้ได้ในยุคสมัยหนึ่ง หรือใช้ได้ดีในสถานการณ์หนึ่ง แต่อาจไม่เหมาะกับอีกยุคสมัยหนึ่ง หรือในสถานการณ์หนึ่ง เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องคิดใหม่ ทำใหม่ ต้องกล้าที่จะออกนอกกรอบ นอกตำรา กล้าเผชิญปัญหาอย่างสร้างสรรค์ กล้าประเมินวิธีคิดวิธีปฏิบัติ กล้าลงมือทำสิ่งใหม่ ๆ ด้วยความรับผิดชอบ

การไม่ผูกติดกับวิชาการหรือประสบการณ์ที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของคนไทย นับเป็นพระอัจฉริยภาพที่เข้าใจอย่างถ่องแท้ ในหลักการของธรรมชาติ หลักของภูมิสังคม และหลักของวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้าของสังคม และเป็นหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์, 2564)

การคิดนอกกรอบ ควรเป็นไปในทางที่สร้างสรรค์ คือเป็นการคิดที่เกิดจากเจตนาที่บริสุทธิ์ ไม่ก่อให้เกิดโทษภัยกับใคร คิดเพื่อเกื้อกูลประโยชน์และความสุขกับเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ในกาลามสูตรพระพุทธเจ้าสอนไว้ว่า การที่เราจะคิดหรือเชื่อ หรือปฏิบัติสิ่งใดนั้น ต้องพิจารณาว่า (1) เป็นกุศลหรืออกุศล (2) เป็นโทษหรือไม่เป็นโทษ (3) วิญญูชนติเตียนหรือสรรเสริญ (4) เป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ และ (5) เป็นสุขหรือเป็นทุกข์ หากเป็นไปเพื่อกุศล ไม่ก่อโทษ วิญญูชนสรรเสริญ

เป็นประโยชน์ เป็นความสุข ก็ให้เชื่อให้ปฏิบัติตามนั้น แต่หากเป็นนัยยะตรงกันข้าม ทรงสอนให้ละเว้นเสีย (อง.ตัก. (ไทย) 20/266/257)

ก่อนที่จะคิดนอกตำราได้นั้น จะต้องมิตำราเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวในเบื้องต้น และลงมือปฏิบัติในกรอบ และระเบียบจนชำนาญเสียก่อน เพื่อให้เข้าใจและเข้าถึงกรอบเดิมอย่างถ่องแท้ คนที่คิดนอกกรอบ โดยไม่รู้และไม่ศึกษากรอบเดิมนั้น อาจเป็นเพราะเขาเบื่อในกรอบ คือเบื่อในการทำซ้ำ ๆ ในงานเพื่อให้เกิดความชำนาญ หรืออาจมีความอดทนไม่พอ ก็จะขาดโอกาสในการรู้สึกในงานที่ทำ พื้นฐานก็ไม่แน่น หลักการก็ไม่แน่น ขาดโอกาสลองผิดลองถูกเพื่อหาคำตอบที่เป็นไปได้ในการทำงานนั้น ๆ โดยตั้งคำถาม กับสิ่งที่ทำว่า “ได้หรือไม่” ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เช่น ขว้างได้หรือไม่ ซ้ายได้หรือไม่ ลีกลีได้หรือไม่ กลับ ด้านได้หรือไม่ เปลี่ยนวัสดุได้หรือไม่ เปลี่ยนสีได้หรือไม่ เปลี่ยนคนได้หรือไม่ เปลี่ยนแผนได้หรือไม่ เป็นต้น แม้จะคิดนอกกรอบนอกตำรา แต่ก็ใช่นอกกรอบนอกตำราอย่างเป็นระบบ ไม่ใช่ชนอกกรอบนอกตำรา ตามอารมณ์

สิ่งสำคัญของหลักการทรงงานข้อนี้ ผู้ประยุกต์ใช้ต้องตอบได้ว่า เราจำเป็นต้องคิดนอกตำรา เมื่อใดกัน หากนักเรียนทำข้อสอบแต่ตอบนอกตำราก็เท่ากับผิด ครั้นจะคิดและทำตามใจตนเองโดย ไร้หลักการก็เท่ากับไร้มาตรฐาน ขาดความน่าเชื่อถือ

คำตอบหนึ่งที่เป็นไปได้และดูเหมาะสมก็คือ เมื่อใดที่เราใช้ความรู้ในตำราหรือในกรอบแล้วไม่ สามารถแก้โจทย์หรือหาทางออกให้กับชีวิตและการทำงานได้ เมื่อนั้น เป็นสถานการณ์ที่เหมาะสมต่อการ คิดนอกกรอบ ทำนอกตำรา เช่น เมื่อเกษตรกรศึกษาทฤษฎีใหม่ พบว่า สามารถสร้างรายได้อยู่ที่ 100,000 บาท ต่อ 1 ไร่ แต่เมื่อเกษตรกรผู้นี้ตั้งโจทย์ขึ้นมาว่า ทำไมต้องได้แค่ 100,000 บาท ต่อ 1 ไร่ เราสามารถสร้างรายได้ 200,000 บาท ต่อ 1 ไร่ ได้หรือไม่? ในสถานการณ์ดังกล่าว เกษตรกรผู้นี้จำเป็นต้องคิดและทำนอกตำรา เพื่อหาหนทางหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อบริหารจัดการพื้นที่เพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้นตามโจทย์ที่ได้ตั้งไว้ เกษตรกรผู้นี้จำเป็นต้องวิเคราะห์ความเป็นไปได้จากทุกทาง มีการทดลองเพื่อให้ทราบว่าสมมติฐานใด สามารถสร้างผลลัพธ์ได้ตรงหรือใกล้เคียงต่อเป้าหมายมากที่สุด

เทคนิคการประยุกต์ใช้

ผู้ปรารถนาที่จะคิดนอกตำราจึงจำเป็นต้องมีเทคนิคการประยุกต์ใช้ ซึ่งอาจคิดเป็นขั้นเป็นตอนได้ ดังนี้

1. ตั้งคำถามเพื่อระบุปัญหา สาเหตุ และสมมติฐาน ยกตัวอย่างเช่น

- ปัญหาคืออะไร มีอะไรบ้างที่ทำแล้วจะดีกว่าเดิม
- สาเหตุอยู่ที่ไหน สิ่งที่ทำ เรามองเห็นความสำเร็จจะอะไรบ้าง จะดีกว่าเดิมหรือไม่ถ้าหาก...
- อะไรคือสาเหตุของความล้มเหลว แล้วจะอย่างไรจึงจะได้ตามความต้องการ

ปัญหาและสาเหตุของปัญหานั้น สามารถมองเห็นได้อย่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับมุมมอง บางคน มองผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ (event) ที่เกิดขึ้นในเชิงบุคคล เช่น นาย ก. เป็นคนนอนดึก จึงตื่นสาย ไปทำงานสาย เข้าประชุมสาย เขาจึงถูกมองว่าเป็นคนไม่รับผิดชอบงาน เป็นต้น บางคนมองภาพใหญ่

ในระดับพฤติกรรมโดยรวมชุมชนและสังคม (pattern) เช่น ปัญหาน้ำเน่าเสียของคลองแสนแสบ เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมปล่อยของเสียลงในแม่น้ำ และการทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลของผู้ที่อยู่อาศัยริมแม่น้ำ เป็นต้น บางคนมองปัญหาผ่านโครงสร้างทางสังคม เช่น การที่ยังมีโรงงานอุตสาหกรรมและผู้คนที่ทิ้งขยะในแม่น้ำ ลำคลองอยู่เรื่อย ๆ นั้น เป็นเพราะกฎหมายและนโยบายต่าง ๆ ไม่ถูกนำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องปล่อยปละละเลย หรืออาจมีการคอร์รัปชันเกิดขึ้นในส่วนของราชการหรือผู้มีอำนาจ เป็นต้น และบางคนก็อาจจะมองผ่านจิตสำนึก โดยมองว่า ระบบ นโยบาย กฎหมาย จะดีเพียงใด แต่หากผู้ควบคุมระบบขาดจิตสำนึก ความรับผิดชอบ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว เกรงกลัวในอำนาจ ถูกอคติครอบงำแล้ว ก็ไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ และหากประชาชนโดยรวมไม่ได้รับการปลูกฝังให้เกิดความตระหนักรู้หรือสติปัญญา ใช้ชีวิตตามอารมณ์และความไม่รู้สึกรู้สีกตัว สังคมก็ไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้อย่างยั่งยืน

เทคนิคหนึ่งในการวิเคราะห์และตั้งสมมติฐานเพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิดนอกตำราก็คือ การตั้งคำถามว่า “ทำไม” และ “ได้หรือไม่” เพื่อกระตุ้นให้คิดสิ่งใหม่ ๆ หรือพัฒนาสิ่งใหม่เพื่อต่อยอดสิ่งเก่าให้ดีกว่าเดิม เช่น เมื่อเราทราบถึงปัญหาความสุขทุกข์ของประชาชนในการดำรงชีวิต รู้ถึงสภาพปัญหาส่วนในทางธุรกิจนั้น เป็นการรู้ถึงข้อมูลของผู้ใช้สินค้าและบริการ ลำดับต่อไป เราต้องทบทวนถึงระบบการทำงานแบบเดิม โดยอาจตั้งคำถามที่แสดงในตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เทคนิคการวิเคราะห์และตั้งสมมติฐานเพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิดนอกตำรา

ทำไม	ได้หรือไม่
ทำไมต้องคิดแบบเดิม	คิดแบบใหม่ได้หรือไม่
ทำไมต้องทำแบบเดิม	ทำแบบใหม่ได้หรือไม่
ทำไมต้องคิดอยู่คนเดียว	คิดช่วยกันหลาย ๆ คนได้หรือไม่
ทำไมเราต้องทำคนเดียว	ให้คนอื่นช่วยทำได้หรือไม่
ทำไมต้องทำเวลานี้	ทำเวลาอื่นได้หรือไม่
ทำไมต้องทำตรงจุดนี้	ทำตรงจุดอื่นด้วยได้หรือไม่
ทำไมต้องทำทีละอย่าง	ทำไปพร้อม ๆ กันได้หรือไม่
ทำไมต้องใช้วัสดุนี้	ใช้วัสดุอื่นได้หรือไม่
ทำไมต้องใช้เวลานานขนาดนี้	ใช้เวลาให้น้อยกว่านี้ได้หรือไม่
ทำไมถึงต้องยุ่งยากขนาดนี้	ทำให้สะดวกสบายกว่านี้ได้หรือไม่
ทำไมต้องใช้ต้นทุนสูงขนาดนี้	ใช้ต้นทุนที่ต่ำกว่านี้ได้หรือไม่
ทำไมต้องสิ้นเปลืองขนาดนี้	ทำให้ประหยัดกว่านี้ได้หรือไม่
ทำไมต้องใช้คนมากขนาดนี้	ใช้คนให้น้อยลงกว่านี้ได้หรือไม่
ทำไมต้องใช้ระบบนี้	ใช้ระบบอื่นได้หรือไม่

ทำไม	ได้หรือไม่
ทำไมต้องทำเฉพาะสถานที่นี้	สามารถทำในสถานที่อื่นได้หรือไม่
ทำไมต้องเป็นระบบออฟไลน์	ทำให้เป็นระบบออนไลน์ได้หรือไม่
ทำไมต้องเป็นของส่วนตัว	ทำให้เป็นของสาธารณะได้หรือไม่

การตั้งคำถามในลักษณะนี้ เป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง เป็นลักษณะกลับมาย้อนดูย้อนคิดกันอีกรอบเพื่อก้าวไปข้างหน้า เพื่ออนาคตที่ดีกว่า เพื่อความยั่งยืนที่มากกว่า เพื่อประโยชน์สุขที่มีคุณภาพและปริมาณที่มากกว่า เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า หากเรายังคงคิดแบบเดิม ทำแบบเดิม ผลลัพธ์ก็จะเป็นแบบเดิม ปัญหาและข้อจำกัดที่เคยมีก็จะมีแบบเดิมเป็นงูกินหาง ต่างจากการคิดใหม่และทำแบบใหม่ ย่อมทำให้เปลี่ยนทิศทาง นำไปสู่วิถีใหม่และคำตอบใหม่ ๆ ก็จะมีโอกาสได้พัฒนาความสร้างสรรค์หรือนวัตกรรมให้เกิดขึ้นได้

2. สำรวจหรือระดมความคิด การที่เราจะสามารถคิดนอกกรอบความรู้ ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญที่เรามียู่ได้ เทคนิคหนึ่งก็คือ การให้ความสำคัญกับทุกความคิดหรือทุก ๆ วิธีแก้เท่า ๆ กัน ควรเป็นผู้รับฟังที่ดี ฟังด้วยความตั้งใจและเคารพ หลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์หรือตัดสินความคิดใหม่ ๆ ที่เพิ่งคิดออก แต่ควรใช้ความคิดนั้นเป็นตัวกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์เพื่อหาวิธีที่สืบเนื่องต่อมาจากความคิดนั้น แม้ว่าจะคิดหาทางแก้ได้ดีที่สุดแล้วก็ไม่ควรหยุดความพยายามที่จะคิดหาวิธีอื่นต่อไป

การระดมความคิด (Brainstorming) จากหลาย ๆ คน เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดการหาสาเหตุและวิธีการแก้ไขได้อย่างหลากหลายแนวทาง ทำให้มีโอกาสมองเห็นแนวทางการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง เหมาะสมที่สุดในเวลานั้น และมีโอกาสได้ผลที่ดี ซึ่งจำเป็นต้องมีการวางกฎพื้นฐานในการระดมความคิดไว้เพื่อเป็นกรอบหรือแนวทางพื้นฐาน เช่น ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ หรือตัดสินว่าความคิดใดดีหรือไม่ดี ถ้าใครคิดวิธีการอะไรได้ อย่าอายที่จะพูดออกมา หรืออย่าอายที่จะนำความคิดของคนอื่นมาผสมผสานกับความคิดของตน เพื่อสร้างเป็นความคิดใหม่

นอกจากนี้ยังต้องมีการวางขั้นตอนในการระดมความคิดให้เป็นลำดับ เช่น กำหนดเวลาในการระดมความคิด กำหนดให้มีคนจดวิธีแก้ปัญหา เขียนสาเหตุของปัญหาที่ต้องการจะแก้ให้เห็นชัดเจน และให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นเรียงกันไปทีละคน ที่สำคัญต้องจดทุกความคิด ไม่ว่าจะแปลกประหลาดขนาดไหนก็ตาม เพื่อนำไปประเมินและคัดเลือกในภายหลัง

3. วิเคราะห์และประเมินข้อมูล

เมื่อระบุปัญหา สาเหตุของปัญหา และทางออกของปัญหาได้แล้ว นำข้อมูลที่ได้จากการระดมความคิดในทุกทางมารวบรวมเป็นประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในขั้นตอนนี้เราจะเริ่มมองเห็นประเด็นปัญหาที่เป็นไปได้ทั้งหมด และแนวทางในการแก้ปัญหาในหลาย ๆ ทาง ให้เราทำการทบทวนทางเลือก วิเคราะห์ความเสี่ยง โดยนำเอาแต่ละคำตอบมาวิเคราะห์ความเสี่ยง ที่มีความเป็นไปได้ที่อาจเบี่ยงเบนผลลัพธ์

4. เลือกวิธีการแก้ปัญหา โดยตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหาที่ให้ผลดีและครอบคลุมการแก้ปัญหา มากที่สุด เลือกปัญหาที่สำคัญที่ต้องแก้ไขก่อน คือ จัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่จะแก้ และตรวจสอบ ว่าเป็นสิ่งที่ต้องการจริง ๆ หรือไม่ มีตัวเลือกอะไรบ้างอีกหรือไม่ที่ดีกว่าตัวเลือกนี้ และเลือกวิธีการ แก้ปัญหาที่ก่อให้เกิดความคุ้มค่า เช่น ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด และปลอดภัย เป็นต้น

5. ลงมือปฏิบัติ ทำสิ่งที่แตกต่างเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ เมื่อเลือกวิธีการแก้ปัญหาเป็นที่ เรียบร้อยแล้ว บุคคลหรือทีมงานที่เกี่ยวข้องก็จะเริ่มลงมือดำเนินงานแผนทันที โดยกำหนดตัวบุคคลเพื่อ ทำหน้าที่รับผิดชอบ กำกับดูแลอย่างชัดเจนเพื่อทดสอบความคิดที่ได้ตั้งเอาไว้ ทุก ๆ การทดสอบในแต่ละ ขั้นตอน ผู้ทดสอบสิ่งใหม่จะเจอทั้งข้อผิดพลาดและความสำเร็จ แต่แท้จริงแล้วข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น ก็เป็นความสำเร็จแบบหนึ่ง คือ มันทำให้เรารู้ว่าเส้นทางดังกล่าวนั้นไม่ใช่ทางที่ถูกต้อง เราจะได้ไม่เสียเวลา ย่ำอยู่จุดเดิมที่ซ้ำซาก เราจะก้าวไปข้างหน้าเพื่อหาหนทางที่ดีกว่า เป็นไปได้มากกว่า ในการลงมือปฏิบัติ นั้นต้องใช้ความอดทน ความเพียรพยายามค่อนข้างสูง เพราะต้องทำใจทนรับกับสภาพ “ความผิดหวัง” ที่เกิดขึ้น เมื่อสมมติฐานที่ถูกตั้งขึ้นนั้นไม่เป็นไปดังใจปรารถนา ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะให้ผู้คิดนอกตำรา ทั้งหลาย “จงสร้างเหตุ แต่ปล่อยวางผลลัพธ์” อย่าไปคาดหวังอะไรให้ได้ตั้งใจ ปล่อยให้ผลลัพธ์เป็นเรื่อง ของธรรมชาติ เพราะโลก จักรวาล และธรรมชาติ ไม่ได้หมุนไปตามความอยากได้ตั้งใจของใครคนใด คนหนึ่งเลย ธรรมชาติมันมีเหตุมีผลของมัน มันเกิดขึ้นและดับไปตามเหตุปัจจัยของมัน ไม่ว่าจะเป็นการทดลอง/ ทดสอบจะถูกหรือผิด สำเร็จหรือไม่สำเร็จ มันไม่ใช่เรื่องของเรา ในการทดลองใด ๆ สิ่งที่เราทำได้จริง ๆ ก็คือการสร้างเหตุให้ดีที่สุดเท่านั้น เพื่อหาความเป็นไปได้ในทุกทาง อุปมาเหมือนดังชาวสวนปลูกต้นพริก เขาสร้างเหตุด้วยการทดลองรดน้ำ ใส่ปุ๋ย พรุนดิน ในแต่ละแปลง โดยกำหนดปริมาณและคุณภาพ ในวัตถุดิบต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกัน แต่ลูกพริกมันจะออกดอกออกผลหรือไม่นั่นเป็นเรื่องของต้นพริก ไม่ใช่เรื่องของชาวสวน ชาวสวนมีหน้าที่ในการสร้างเหตุให้เกิดความสม่ำเสมอเพื่อหาความเป็นไปได้ ในทุกทางที่จะเกิดการออกดอกออกผลของพริกให้ได้ประสิทธิภาพมากที่สุดเท่านั้น

ความล้มเหลวเป็นเรื่องปกติของการทดลองเพื่อสร้างสิ่งใหม่ ๆ แม้ว่าเราจะทำการคำนวณถึง ความเป็นไปได้มากที่สุดแล้ว ดังที่เหลาอัจริยะในโลกนี้ได้ผ่านความล้มเหลวมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน กว่าจะได้นวัตกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ก็ทำให้เขาเหล่านั้นกลายเป็นคนที่มีชื่อเสียงระดับโลกจนถึงปัจจุบัน ยกตัวอย่าง เช่น เอดิสัน ผู้ประดิษฐ์หลอดไฟ เขาล้มเหลวเกือบพันครั้งในการทดลองกว่าจะประดิษฐ์ หลอดไฟสำเร็จ แล้วเราจะล้มเหลวกี่ครั้ง? “ในโลกนี้มีคนบางคน ลงมือทำสิ่งดีดีให้เกิดขึ้น ในโลกนี้ มีคนบางคนได้แต่นั่งมองสิ่งที่เกิดขึ้น และในโลกนี้มีคนบางคนประหลาดใจในสิ่งที่เกิดขึ้น” คุณเป็นคน ประเภทไหน?

โทมัส เอดิสัน (Thomas Edison) ผู้เป็นนักประดิษฐ์หลอดไฟที่ยิ่งใหญ่ เขาต้องการนำเอาแสง ไฟฟ้ามาใช้ทดลองแทนตะเกียงแก๊ส เขาเพียรพยายามทำการทดลองตามลำพังในห้องใต้หลังคาบ้าน การทดลองครั้งที่ 100 ผ่านไปโดยไม่มีความสำเร็จใด ๆ เลย เพื่อนบ้านบอกให้เขาเลิกคิดบ้า ๆ ได้แล้ว ตะเกียงแก๊สใช้กันมาเป็นหลายสิบปีแล้ว แต่เอดิสันหรือฉายาที่เพื่อนบ้านตั้งให้ว่า Nutty Tom (ทอมสติเฟื่อง) กลับไม่ยอมหยุด (ศักดิ์ บวร, 2548)

เขาเพียรพยายามทดลองต่อจนผ่านไป 500 ครั้งก็ยังไม่สำเร็จ เพื่อนบ้านเริ่มกังวลเกี่ยวกับตัวเขา คิดว่าเขาพินเพื่อนไปแล้ว จึงประชุมกันว่าควรจับกุมตัวเขาไว้ เพราะเขาจะกลายเป็นอันตรายต่อชุมชน เพื่อนสนิทของเอ็ดสัน ได้ยินดังนั้น จึงไปบอกให้เขาหยุดทำได้แล้ว ทอมนายต้องหยุดได้แล้ว ผู้คนกำลังพูดเกี่ยวกับนาย พวกเขาต้องการให้ควบคุมตัวนายเอาไว้ ลองคิดดูสิว่า นายกำลังทำอะไรอยู่ นายทดลองไปแล้ว 500 ครั้ง นายก็ล้มเหลวทั้ง 500 ครั้ง ถึงเวลาที่นายควรจะยอมแพ้ได้แล้ว เอ็ดสัน ตอบว่า ไม่ใช่ เราไม่ได้ล้มเหลว 500 ครั้งหรอกเพื่อน แต่เราค้นพบ 500 วิธีที่มันใช้ไม่ได้ผลต่างหาก ในที่สุดเมื่อการทดลองถึงครั้งที่ 1,000 เขาก็ได้ค้นพบความลับของหลอดไฟฟ้าและสามารถประดิษฐ์ไฟฟ้าได้สำเร็จ

คนที่มีเรื่องล้มเหลวเล่า คือ คนที่ได้ลงมือทำสิ่งใหม่ ๆ คนที่ยอมเปลี่ยนแปลงตัวเอง คือ คนที่รู้ว่าปัญหาอยู่ตรงไหน คนที่ลงมือทำ โดยไม่รอความพร้อม คือ คนที่รู้ว่าตัวเองอยากได้อะไร คนที่เห็นปัญหาเป็นอุปสรรค คือ คนที่มีข้ออ้าง เป็นเพื่อนสนิท คนที่เรียนรู้ตลอด แต่ไม่ลงมือทำอะไร คือ คนที่มีแต่ข้อมูล แต่ไม่มีความรู้ ปัญหาจะแก้ยากแ่งง่าย ไม่ได้อยู่ที่ปัญหา แต่อยู่ที่ปัญญาของคนที่แก้ปัญหา (ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์, 2564)

ไม่ติดตำราแล้วดีอย่างไร

ในหัวข้อนี้จะเป็นการประเมินค่าถึงเทคนิคการประยุกต์ใช้หลักการทรงงาน “ไม่ติดตำรา” เมื่อนำมาประยุกต์ใช้

1) **ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์** เพราะการคิดนอกกรอบ นอกตำรา ทำให้เกิดจินตนาการ ที่ช่วยให้คิดและคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในวันข้างหน้า มีความคิดในการที่จะทดลองความคิดใหม่ ๆ และพร้อมที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงแนวคิดและวิธีการปฏิบัติงานที่ทำติดต่อกันมา โดยยอมรับว่าหากคิดแบบเดิม ทำแบบเดิม ก็จะมีผลลัพธ์แบบเดิม ๆ เหมือนชาวนาที่ได้รับยกย่องว่าเป็นกระดูกสันหลังของชาติ แต่เรามักเห็นซี่โครงเด่นชัด เพราะชาวนาที่ยังคิดติดกรอบว่าต้องขยันขันแข็ง หลังสู้ฟ้าหน้าสู้ดินพึ่งฝนฟ้า ถ้าปีไหนฝนไม่แล้งน้ำไม่ท่วม นาไม่ล่ม การเก็บเกี่ยวได้ผล ขยายข้าวได้ราคาก็จะบวชลูกเพื่อเกาะชายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์ในชาติหน้า แต่ชาวนาที่คิดและทำตามทฤษฎีใหม่ ทำไร่นาสวนผสมก็จะมีกินมีใช้ตลอดปี ไม่ต้องจำนำข้าวเปลือก และกู้เงินนอกระบบมาซื้อปุ๋ยเคมีเหมือนที่ทำมาปีแล้วปีเล่า ก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

2) **พัฒนาคน** การคิดนอกกรอบจะมีผลโดยตรง ในการสร้างการเรียนรู้ แบบคิดใหม่ทำใหม่ ด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้เกิดความรับผิดชอบสิ่งที่ตนเป็น เจ้าของความคิด มีความมุ่งมั่น รับผิดชอบให้ความคิดของตนนำไปสู่ผลสำเร็จ มีความมานะและขยันอดทนมาก กว่าความคิดติดกรอบ อยู่แบบเดิม ถ้าคิดกล้าแสดงออก ด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ส่งผลให้เกิดความคิดในทางบวก ยอมรับ พิจารณาความคิดที่แตกต่างมีทักษะในการฟังและตีความได้ดียิ่งขึ้น ยอมรับฟังคำวิพากษ์ วิวิจารณ์และควบคุมอารมณ์ได้ มีความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาจากการคิดนอกกรอบกลายเป็นคนทันสมัย ทำงานฉับไว ทันเหตุการณ์ เพราะความคิดนอกกรอบทำให้เป็นคนรอบรู้ มีความพากเพียรอดทน

การประยุกต์ใช้ความคิดนอกกรอบในการพัฒนาคนควรคำนึงถึงแผนพัฒนาบุคลากรเป็นหลัก แต่ก็ไม่ควรนำแผนพัฒนาบุคลากรไปเป็นอุปสรรค สกัดกันไม่ให้มีความคิดนอกกรอบ เพราะความคิดนอกกรอบในทางบวกไม่ก่อให้เกิดผลร้ายใด ๆ หากได้มีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน

3) พัฒนางาน การนำความคิดนอกกรอบมาปรับปรุงและ พัฒนางานเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการทำงานในปัจจุบันมิใช่เพียงทำงานให้สำเร็จเท่านั้น จะต้องเทียบเคียงกับคู่แข่งและวัตรอยธุกิจที่ใหญ่กว่าด้วย จึงต้องประยุกต์ใช้ความคิดนอกกรอบให้เกิดการพัฒนางานเป็นนวัตกรรมด้วยการคิดนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ให้เกิดผล ด้วยการมีมุมมองที่กว้างไกล แสวงหาความคิดที่จะนำมาปรับปรุงงานตามระบบที่เป็นการคิดปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง แม้แต่จะเป็นการคิดปรับปรุงทีละเล็กทีละน้อยก็ตาม

การคิดนอกกรอบจะช่วยในการบริหารงานด้วยการคิดว่ามีแผนงานและการทำงานเป็นขั้นตอนดีแล้วหรือยัง มีวิธีการทำงานเพียงวิธีนี้วิธีเดียวเท่านั้นหรือ มีเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์เหมาะสม และเพียงพอแก่การทำงานให้ประสบความสำเร็จหรือไม่ หรือมีมากเกินไปจนความจำเป็นจะต้องลดลงหรือจัดรวมเข้าด้วยกัน จัดเรียบเรียงใหม่หรือทำให้ง่ายขึ้น

4. พัฒนาองค์กร การคิดนอกกรอบที่จะนำไปสู่การพัฒนาองค์กร นอกเหนือจากการคิดปรับปรุงงานแล้ว ควรจะต้องเป็นความคิดที่สร้างจิตสำนึกต่อคุณภาพงานอันจะมีผลต่อการพัฒนาองค์กร ดังนั้นจึงต้องส่งเสริมความคิดนอกกรอบเพื่อให้บุคลากรมีภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าในการทำให้องค์กรมีความเจริญเติบโตทั้งในการคิดและการตัดสินใจในการร่วมกันทำงานเป็นทีม เพื่อให้มีการร่วมในการทำงานอย่างแข็งขัน ด้วยการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทำงานให้บรรลุเป้าหมาย มีความเชื่อมั่นในองค์กร ด้วยการกระทำที่บ่งชี้ถึงความเข้าใจในวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานขององค์กร มีความศรัทธาในอุดมการณ์และเป้าหมายขององค์กร ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียใด ๆ แก่องค์กร กระตือรือร้นที่จะปรับปรุงงานให้ดีขึ้นมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ความคิดนอกกรอบจะช่วยให้มีสายตายาวไกลมองไปข้างหน้า ไม่ยึดติดกับอดีต หรือปัจจุบัน พร้อมที่จะยอมรับความเปลี่ยนแปลง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทู่เหตุเสียสละเพื่อส่วนรวม

5. เพิ่มประสิทธิภาพ การคิดนอกกรอบเพื่อให้เกิดประโยชน์ ควรเป็นความคิดนอกกรอบที่ทำให้เกิดผลได้มากขึ้นด้วยการใช้ปัจจัยในการทำงาน ทั้งกำลังคน เงินทุน วัสดุและเวลาเท่าเดิม หรือคิดถึงการงานที่ทำให้เกิดผลได้เท่าเดิม แต่สามารถลดปัจจัยในการทำงานลงยังสามารถเพิ่มผลได้และลดปัจจัยในการทำงานลงได้ดี การคิดนอกกรอบสามารถคิดในทางเพิ่มผลได้ในเบื้องต้น แต่ถ้าหากมีอุปสรรค หรือข้อจำกัดในการเพิ่มผลได้ก็จะต้องคิดหาทางในการลดปัจจัยในการทำงาน เพราะในหลายกรณีการคิดหาทางปรับลดปัจจัยในการทำงานจะทำได้ง่ายและสะดวกกว่า การคิดนอกกรอบในการเพิ่มประสิทธิภาพสามารถทำได้เป็นส่วนบุคคลและใช้การคิดร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความร่วมมือร่วมใจทำงานเป็นทีมและได้รับการสนับสนุนความคิดนอกกรอบที่เกิดจากความเห็นพ้องต้องกันได้ดีกว่า

6. ทำให้เกิดประสิทธิผล การคิดนอกกรอบที่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลักจะช่วยให้ความคิดนอกกรอบได้รับการยอมรับ เพราะวัตถุประสงค์ของทุกองค์กรก็เป็นสิ่งที่องค์กรต้องการให้เกิด ให้มี ให้เป็น หรือให้ได้รับ ดังนั้น ผู้ซึ่งคิดนอกกรอบจึงจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ขององค์กร

ให้อ่องแท้ จะต้องนำวัตถุประสงค้ขององค์กรมกำหนดเป็นเป้าหมาย เป็นจำนวนหรือระดับที่สามารถวัดได้ หรือประเมินได้ ด้วยการเปรียบเทียบผลของการกระทำตามความคิดนอกรอบเปรียบเทียบกับเป้าหมาย ที่มีระยะเวลากำหนดไว้ การคิดนอกรอบที่นำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ดังกล่าวมาข้างต้น สามารถ จะพิจารณาแยกย่อยในการประยุกต์ใช้ในแต่ละกรณีเป็นการเฉพาะได้อีก ด้วยการเพิ่มมุมมองในการคิด นอกรอบให้ตรงตามความต้องการ (สมิต สัษฐกร, 2567)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ “กระบวนการคิดนอกรอบหรือการคิดนอก ตำรา” อธิบายได้ว่า (ดังแสดงในแผนภาพที่ 1 ประกอบ)

คนที่คิดนอกรอบได้ต้องเน้นในหลักการ ต้องลงมือปฏิบัติเพื่อให้รู้ด้วยตนเองว่าสิ่งที่คิดนั้นผิด หรือถูก ทำได้หรือทำไม่ได้ ถ้าลองทดสอบดูแล้วเห็นว่าผิดพลาดหรือทำไม่ได้ก็ให้ปรับปรุงพัฒนาแก้ไข ค้นหาลหนทางใหม่ ๆ จนกว่าจะเจอหนทางที่ใช้ แต่ถ้าลองทดสอบดูแล้วเห็นว่าถูกต้องหรือทำได้ ก็ให้พัฒนาต่อยอดสิ่งที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

แผนภาพที่ 1 : กระบวนการคิดนอกรอบหรือการคิดนอกตำรา

บทสรุป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การไม่ยึดตำรา (Not Adhering Strictly to Textbooks) เป็นหัวใจสำคัญ ของหลักการทำงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ หรือที่เราานิยมเรียกว่า “การคิดนอกรอบ” การคิดนอกรอบ ผู้คิดจะต้องแม่นยำในกรอบเสียก่อน ไมเช่นนั้นจะเรียกว่าการคิดสะเปะสะปะ คิดมั่ว ขาดสิ่งที่เป็นตัวตั้ง (thesis) หรือโมเดลหลักสำหรับนำมาวิเคราะห์ความเป็นไปได้เพื่อดัดแปลง ปรับปรุง พัฒนา (anti-thesis) ไปสู่สิ่งสังเคราะห์ (synthesis) ซึ่งทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่เรียกว่านวัตกรรม อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมที่ ถูกสร้างขึ้นหรือต่อยอดจากวิธีคิดนอกตำรานี้ ควรเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม คือ สิ่งที่เกิดที่สร้าง จะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ตลอดทั้งสิ่งแวดล้อม ควรมีทิศทางในการพัฒนา คุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์. (2564). *คิดอย่างไรให้ได้นวัตกรรม*. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์. (2565). การคิดนวัตกรรมด้วยหลักการทรงงานตามหลักปรัชญาหลังนวยุค. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*, 15(2), 111-117.
- ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์. (2565). องค์รวม : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา*, 5(2), 222-230.
- ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์. (2567ก). การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 1 : ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ. *วารสารสถาบันพอดี*, 1(1), 38-53.
- ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์. (2567ข). การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 2 : ระเบิดจากข้างใน. *วารสารสถาบันพอดี*, 1(2), 46-60.
- ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์. (2567ค). การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 3 : แก้ปัญหาที่จุดเล็ก. *วารสารสถาบันพอดี*, 1(3), 33-40.
- ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์. (2567ง). การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 4 : ทำตามลำดับขั้น. *วารสารสถาบันพอดี*, 1(4), 33-44.
- ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์. (2567จ). การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 5 : ภูมิสังคม. *วารสารสถาบันพอดี*, 1(5), 30-40.
- ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์. (2567ฉ). การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 6 : องค์รวม. *วารสารสถาบันพอดี*, 1(6), 44-57.
- เมธา หริมเทพาธิป. (2559). *เอกสารการสอนรายวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์สมัยใหม่*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- เมธา หริมเทพาธิป. (2559). การศึกษาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคนิยมสายกลาง : วิเคราะห์จากหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. *วารสารศึกษาศาสตร์ มจร*, 4(1), 120-132.
- ศักดิ์ บวร. (2548). *โหม้ส เอดิสัน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ สมิต.
- สมิต สัชฌกร. (2567). *ความคิดนอกกรอบ*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.tpa.or.th/tpanews/upload/mag_content/35/ContentFile519.pdf. [7 กรกฎาคม 2567]
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). (2559). *หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : สำนักงาน กปร.